

О.Г. БОГУСЛАВСЬКА (кандидат філософських наук, доцент кафедри менеджменту організацій)

Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя

E-mail: boguslav009@rambler.ru

ПІЗНАННЯ СУТНОСТІ ЛЮДИНИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН

Розкриваються особливості сучасного пізнання людини. Це складний процес, першим етапом якого є визначення людської сутності. Сутність – результат конституційованої творчої діяльності свідомості, тому тільки сама пізнавальна свідомість може вирішити, чи правильно конституційована та або інша сутність. Сутності «вплетені» в емпіричний матеріал, однак вони повинні бути дані безпосередньо, у формі душевних і духовних переживань. От чому споглядання сутності – перший крок до усвідомлення феномена людини в умовах соціальних змін.

Ключові слова: сутність, суще, буття, феноменологічний досвід, передрозуміння, розуміння, пояснення, понятійний каркас, семантичне мотивування.

Споглядання сутності не містить більших труднощів або містичних таємниць, ніж сприйняття. Сутності, осягненні в спогляданні, можуть бути фіксовані в стійких поняттях і цим відкривають можливість для стійких і у своєму роді об'єктивно й абсолютно значимих тверджень. Цю тезу підтверджує І. Кант: "Думки без споглядання порожні, споглядання без понять сліпе" [1]. Споглядання сутності інтуїтивне. Це підтверджує "принцип принципів" Е.Гуссерля, що з часом знайшов втілення в багатьох філософських концепціях: усяка насправді задана інтуїція є законним джерелом пізнання; все, що виявляється за допомогою інтуїції, має прийматися так, як воно себе виявляє, але також лише в тих межах, у яких воно виявляється. Зазначений принцип виводить право визнавати все, дане в безпосередній інтуїції "Я", а також право на понятійне схоплювання, що, у свою чергу, призводить до визнання споконвічної даності істинно ідеальних суших предметів будь-якого виду, включно до ідеальних сутнісних закономірностей. Інтуїтивне споглядання сутностей (інакше феноменологічний досвід) показує сутності так, як вони існують насправді, не опосередковані символічними знаками або логічними доказами. Інтуїція, що веде вченого в дослідницькому процесі, породжує неявне знання особистісне знання, нерозривно пов'язане з індивідуально-психологічними особливостями мислителя. Особистісний елемент не просто надлишок інформації, що не формалізується, а, скоріше, необхідна підстава логічних норм знання, що містить елементи віри, волі, інтелектуальної переконаності. Евристична функція такого знання розрізнення фактів, що мають статус або не мають статус наукового інтересу. Зазначені елементи поєднані між собою і діють як єдине ціле, через що й приводять до розуміння першоджерела адекватного пізнання людини. Розуміння як первинна відкритість людської екзистенції має два рівні. Перший з них передрозуміння складає обрій, від

© Богуславська О.Г., 2013

якого не можна звільнитися. Вторинне розуміння виникає на рефлексивному рівні і являє собою вже не спосіб буття, а один із видів пізнання, що відсилає до первинної відкритості "буття – коріння" і джерела всякої очевидності. Розуміння це здатність осягти зміст, значення будь-чого і досягти завдяки цьому бажаного результату; це також спричинений зовнішніми або внутрішніми впливами специфічний стан свідомості, що фіксується суб'єктом як впевненість в адекватності відтворених уявлень змістові впливу. Розуміння предмета на емпіричному рівні забезпечує раціональне сприйняття "зовнішнього" буття, світу, реальності. Розуміння будь-чого призводить до споглядання "внутрішнього". При цьому "споглядання" виступає як підсумок теоретичного мислення, бачення зсередини, що опосередковано словом – поняттям" [2].

Безпосереднє й очевидне споглядання або повне духовне переживання веде до розуміння змісту феноменологічного (чистого) факту, звільненого від індивідуально-дедуктивних і емпіричних даних. Виходячи з концепції, що йде від В.Дільтея, саме розуміння відкриває доступ до речей, але для подолання методологічних труднощів у здійсненні філософського розуміння необхідно, на думку фундатора філософської антропології О.Больнова, дотримуватися двох умов: 1) інтерсуб'єктивно протиставляти світові предметності сферу людського узагальнення; 2) пов'язувати пізнання "сутностей речей із внутрішньою правдивістю пізнаючої людини" [3]. Не варто сприймати розуміння як "відчуження", тому що цей евристичний прийом, що передбачає включення суб'єктивного змісту досліджуваного феномена в область уявлень і понять, сам по собі не може забезпечити одержання наукових результатів. Проте форми розуміння, що являють собою розуміння мовних виразів певного змісту, застосовувалися в процесі пізнання ще Платоном, Августином, Н.Кузанським, іншими мислителями, а в наш час утворюють основу методології філософської герменевтики, що дає можливість осмислити процеси соціально-філософського пізнання. Розуміння в широкому плані є універсальною мисленнєвою операцією й істотно доповнює пояснення. Якщо пояснення це опис універсального зв'язку, то розуміння оцінка, яка говорить про те, що є і може бути. Логічна структура розуміння не зовсім зрозуміла, і позбавлена виразної, припускаючої розподіл, структури. Однак, зменшувати значення розуміння недоцільно, оскільки воно за формальними ознаками аналогічно поясненню і є дедуктивним умовиводом, для якого характерно: перша посилка загальне твердження, друга посилка твердження про початкові умови. На думку А. Івіна: "Відмінність розуміння і пояснення не в побудові, а в характері загального твердження". От чому зрозуміти значить оцінити.

Для побудови онтологічного простору пізнання сутності людини необхідне створення понятійного каркаса в рамках системи: "предмет властивості – відносини". На даному етапі дослідження варто враховувати, що різні типи відображення обумовлюють різноманіття суб'єктивних образів, окремих і загальних форм усвідомлення людини як суб'єкта людського роду. У філософських теоріях варто надати концептуального

змісту основним поняттям – людина, суспільство, Всесвіт і ін., що використовуються в певному полі семантичних значень і часто мають різні значнєві відтінки. Категорії філософії: людина, самосвідомість, самопізнання, свобода, свобода духу, свобода вибору, громадянське суспільство, правова держава, мають глибину сутності і забезпечуються складним комплексом внутрішньої самосвідомості та переконань людини, всією системою світоглядно-морального впливу, а також правовими засобами, що мають гарантувати й стимулювати належну поведінку всіх суб'єктів суспільних відносин. Слід пам'ятати, що поняття, призначені висвітлювати сутність людини, – тільки елементи знання. Тому, "функція понять полягає не в тому, щоб бути істинними чи помилковими, а в тому, щоб сформувані однозначності терміна" [5]. У зв'язку з цим актуальності набуває проблема виявлення семантичного мотивування, тобто першоджерела значення категорії.

Наприклад, поняття "буття" за способом існування поділяється на два світи: світ фізичних станів, або матеріальний, природний світ та світ психічних станів, світ свідомості, внутрішній світ людини. Обидва ці світи – світ свідомості й світ природи – можуть характеризуватися поняттями "буття", але способи їхнього існування різні. Буття людини – це діалектична єдність об'єктивно-предметного й суб'єктивного, тіла й духу. У класичній філософії XVIII – XIX століть онтологія порівнюється з гносеологією, виступаючи сукупністю загальних визначень буття, виявляється свого роду картиною, що визначає позицію людини у світі, орієнтацією часткових видів діяльності й пізнання. В XIX столітті онтологія претендує на метафізичне узагальнення законів буття, а в XX столітті формується навколо людського (соціального) буття і враховує проекції людського досвіду на світ, вивчення людської природи. Розглядаючи, наприклад, поняття "людська природа" слід "приймати всерйоз індивідуальний проект буття й змісту, що відкривається в кожній людині" в той час як однозначне застосування цього поняття призводить до абстрактності та неісторичності. Коли ж поняття "людська природа" застосовується в аналогічному змісті, до нього включається історичність. При цьому надіндивідуальний норматив не зникає, оскільки людина "завжди є й залишається істотою, призначеною для об'єктивності, а об'єктивність може реалізуватися лише в щораз неповторній конституції духу й області вітального". Соціально-філософські поняття, що стосуються людини, досить специфічні. Оскільки "відмінність буття і сутності, поняття й об'єктивності відносна, а сама людська природа мінлива, рухлива, плінна", категорія становлення (із необхідними для неї категоріями тотожності, відмінності, протиріччя, протилежності і єдності протилежностей) і є обов'язковою, так як усі "людські" категорії взаємопов'язані між собою так, що одна неможлива без іншої, впливає одна з іншої й одна іншу обумовлює. Цей плінний взаємозв'язок категорій і забезпечує цілісний образ людини, що поєднує у собі багатство особливого, індивідуального, одиничного.

Одиничне в традиційному змісті – ознака предмета, що знаходиться у

відношенні відмінності до ознак усіх предметів окремого. Виражаючи неповторні риси й властивості предмета, одиничне існує лише в окремому, котре є діалектичною єдністю одиничного й загального. Індивідуалізація це прояв живої й неживої природи як безлічі неповторних індивідів подібних, але не тотожних (наприклад, подібних, але не тотожних особистостей): індивідуум природно зв'язаний з можливістю розпізнання індивідуального (виражається у принципових можливостях однозначно описати об'єкт). У зв'язку з розвитком мислення й виникненням певної картини світу, «старі» категорії або наповнюються новим змістом, або замінюються іншими категоріями. Стосовно приведення всіх соціально-філософських категорій в одну чітку систему, то на сьогодні вона ще не набула остаточної форми і вимагає подальшої розробки.

Будучи формами й організуючими принципами процесу мислення, категорії відтворюють властивості й відносини як буття, так і пізнання у загальній та найбільш концентрованій формі. У категоріальній формі конденсується досвід не тільки пізнання, але і практичної діяльності, модель культури. Категорії практики й культури (праця, власність, багатство, традиція, право тощо) форми освоєння й осмислення світу людської екзистенції входять у поняттєвий апарат соціально-філософської теорії. В контексті побудови теоретичної моделі людини, поняття утворюють замкнуту цілісність, у якій кожне з понять має своє місце в системі зв'язків з іншими поняттями, обумовлене ступенем узагальненості змісту й можливістю додавання до певного місця предметної дійсності. Важливо не тільки знайти місце, що належить конкретному поняттю, але і втілити принцип взаємозв'язку в понятійному апараті за допомогою синхронічного підходу, а також принцип розвитку за допомогою діахронічного підходу в усвідомленні людиномірних проблем сучасності [4]. Крім того, в соціальній філософії доцільне застосування принципу доповнення, що сформулював Н. Борг у зв'язку з інтерпретацією квантової механіки. Цей принцип наголошує на тому, що для формування цілісності досліджуваного об'єкта треба враховувати додаткові групи понять, які, якщо брати їх окремо, можуть взаємозаперечувати одне інше. На відміну від почуттєвого образу, що відображає зовнішні сторони предметів, у понятті "схоплюється" сутність предметів, внутрішній зміст. Об'єкт характеризується у понятті узагальнено, що досягається за рахунок застосування в процесі пізнання таких розумових дій, як абстракція, ідеалізація, узагальнення, порівняння, визначення. Одержані дані підлягають "верифікації за допомогою позамовних (психологічних, етнографічних, міфологічних) даних, що суттєво підвищує когнітивну цінність і валідність етимологічних розв'язань". Людина в контексті сучасності соціальна якість всіх індивідів, що визначає зміни й детермінанти буття. В понятті "людина" головна увага акцентується на тому загальному, що складає основу життєдіяльності всіх індивідів, що поєднує людей у єдине ціле. Прагнучи до об'єктивної істини, слід акцентувати увагу на тому, що сутність людини це поняття конкретно-історичне, воно стає дійсністю у взаємодії з історико-детермінованими формами людського

Богуславська О.Г., 2013

буття. Сутність людини може виражатися категоріями: суще, сутність, існування, які прояснюються через відношення людини до навколишньої дійсності і до себе.

При систематизації понять виникає проблема субординації категорій, на що звертає увагу Р.Айдинян: "Дотепер відсутня чітка градація як різноманітних понять за ступенем спільності або абстрактності, так і різних рівнів мислення, що формуються на шляху сходження пізнання від чуттєво-конкретного до раціонально-абстрактного". Аналізуючи онтологічні (ті, що відображають буття) поняття й категорії, важливо спробувати побудувати систему на основі визначення сущого як вихідного положення. На думку Є.Кузьміна: "Онтологічні категорії повинні являти собою не випадкове й хаотичне скупчення, а складати струнку систему", що дозволить розглядати суще як те різноманіття, в якому буття є ідентичним йому.

Суще і буття розрізняються так, як розрізняються істинне й правда, дійсне і дійсність, реальне і реальність. Дійсне багаторівневе, але в ньому одна дійсність, іншими словами, ідентичний модус буття. Сущоє постулює константно-емпіричне буття суб'єкта. Сущоє як категорія онтології означає: 1. сукупність різнопланових проявів буття; 2. будь-яку річ або суб'єкт в аспекті причетності до буття; 3. онтологічний абсолют. У ряді класичних концепцій суще вживається як синонім буття. У деяких вченнях російської філософії (В.Соловйов, М.Бердяєв) суще постає як більш адекватне позначення абсолюту, ніж поняття "буття". У філософії М.Хайдеггера суще протиставляється буттю, що лежить в основі і за межами сутності. Виявляючи й аналізуючи категорії, що характеризують людське буття, необхідно розв'язати деякі задачі.

По-перше, потрібно подолати обмеженість генералізуючого й індивідуалізуючого світоглядів, виходячи з того, що, як писав В.Соловйов (якого цитує Р.Ісхаков): "Предмет істинного значення є не річ, окремо узята, а загальна природа всіх речей" [6]. Це означає, що не можна абсолютувати як окремий метод виявлення категорій, так і поняття, якому присвячене дослідження, наприклад, "сутність", "буття", "цілісність". Сутність – те, що складає суть аналізованого феномена, категорія, що позначає реальність існуючого об'єктивно, поза і незалежно від свідомості людини. Поняття "цілісність" виражає інтегрованість, самодостатність, автономність цих об'єктів, їх протиставленість оточенню. Така позиція пов'язана з внутрішньою активністю людини, вона характеризує якісну своєрідність, обумовлену властивими або специфічними закономірностями функціонування і розвитку особистості. Методологічне значення феномена цілісності полягає в акцентуванні необхідності виявлення внутрішньої детермінації властивостей даного об'єкта.

По-друге, потрібно подолати обмеженість фізикалізму і психологізму. При розгляді людської сутності як складної сукупності явищ і процесів необхідно мати адекватне понятійне позначення цих явищ і процесів, адже свідомість людини не тільки відтворює об'єктивний світ, але і створює його. Згідно з Ж.-П.Сартром, "свідомість є абсолютний трансфеноменальний

вимір суб'єкта у світі буття" [7]. По-третє, потрібно подолати обмеженість раціонального й емоційного. Як свідчить практика, в соціально-філософському пізнанні емоційний підхід, що залучає інтуїцію, в цілому ряді випадків виявляється точніше раціонального, але покладатися лише на емоції й інтуїцію, завдяки яким безпосередньо осягається сутність феномена, не слід, оскільки інтуїція здатність усвідомлення істини шляхом прямого її розгляду без обґрунтування за допомогою доведень – не забезпечує достовірність наукової теорії. По-четверте, треба подолати обмеженість понятійного й образного шляхів людинорозуміння. Звернення до образів важливе, тому що воно задовольняє вроджену людині потребу бачити цільне і завершене. Поряд із цим необхідно забезпечити синтез наукових дискурсів, кожному з яких властивий свій спосіб розуміння світу. Однак, як зазначив М.Куайн: "Усі наукові мови, у принципі, можна звести до більш широкої онтологічної системи". Фундаментальною основою соціальної філософії, спрямованої на збагнення феномена людського буття, залишається категоріальний синтез (Г.Гегель) як специфічне пояснення апостеріорно-праксеологічних особливостей індивіда на основі універсальної онтології

Буття світу, структуроване за допомогою змістів (обставин, контекстів), складає трансцендентально-онтологічної підвалини появи не тільки "світу", але також і "Я". В даному контексті доцільно характеризувати соціально-філософську сутність людини як відкрите питання, тому що, проголошуючи нову сутнісну характеристику, не можна бути впевненим, що вона є максимально істотною. Людина, таким чином, онтологічно усвідомлюється зовсім не як суще, яке володіє визначеними якостями. Мається на увазі, що основна структура людини визначається як можливі модуси її буття. Пошуки сутності людини як розуміння буття неминуче приводять до того, що теоретично визначені характеристики людини, ніколи не будуть реальними якостями емпіричного індивіда. Отже, визначення сутності людини ніколи не може бути здійснене за допомогою опису фактичного змісту об'єкта. Іншими словами, онтологічна сутність людини досяжна лише в контексті розуміння фундаментальних людських екзистенціалів як буття у світі. Зрозуміти річ, феномен, ідею або досвід означає "підійти до об'єкта, який треба прийняти на його умовах, бачити в ньому структури, що виявляються з його боку". Зрозуміти об'єкт означає "приймати в ньому участь" доти, доки він не розкриє свою сутність дослідникові тому, хто намагається зрозуміти.

Таким чином, розуміння людської сутності неповне без застосування інтроспективного методу, що виходить із примата цінності самосвідомості в пізнавальній діяльності. Людське життя – це перехід від одного стану до іншого, процес, сутність якого полягає в переживанні. Поза цим процесом, у якому перебуває свідомість, важко було б розглядати пізнавальну діяльність у цілому. Більш того, архітектоніка людської екзистенції (інтелект, спонукання, почуття, вольові дії і так далі) постає як система особливих знаків для вираження невідомих властивостей як самої людини, так і

навколишнього зовнішнього світу: почуття утворюють систему знаків, а саме: для роду й ступенів життєвої цінності стану Я і умов, що впливають на це Я. Отже, життєва цінність станів Я, або цінність життя, можлива завдяки внутрішньому зв'язку всіх компонентів душевного життя на основі переживання. В цілому ж первинне розуміння людини здійснюється за допомогою методу інтроспекції для саморозуміння й методу вживання (співпереживання) для осягнення чужого світу. Інтроспективний метод, спрямований на дослідження взаємозалежних компонентів людської екзистенції, здійснюється в рамках системного підходу, який у дослідженні проблем людини-індивіда-особистості постає як ознака автентичної науки, що виявляє закономірності предмета за допомогою подолання однобічності, суперечливості, роз'єднаності знань про людину й орієнтований на розкриття цілісності об'єкта дослідження. Соціально-філософське пізнання вивчає проблеми пізнання людини і її можливостей, відношення знання до реальності, досліджує загальні передумови пізнання людини як роду людського, умови її достовірності й істинності, виявляючи реальне істинне знання про людину. Дослідження людини – це "духовний процес на антропологічній межі", що задіює всі рівні організації (фізичний, психічний, інтелектуальний), здійснює свідомо й активно, а також ставить мету досягнення фундаментальних предикатів людського існування, природи і способу буття. Дослідницький процес має висхідну природу і веде від початково-попередніх станів індивіда до вищого духовного стану, особистості. У розумному знанні досягається єдність суб'єктивної достовірності й предметності. Вивчення людини має вибудовуватися методично і постадійно, відповідно до східчастої будівлі умоосязної реальності, за допомогою традиційно-умовного шляху: Катарсис Хаплизис Енозис (очищення стягнення з'єднання), що визначає розвиток перцептуального дискурсу.

Проблема функціонування світоглядних структур, їхнє укорінення в закономірностях людського існування обумовила потребу поєднання ідей структури людини і її еволюцій. Це знайшло своє відображення в психоаналізі, результати якого повсюди використовуються в соціально-філософських теоріях при вивченні прихованих зв'язків та основ людського душевного життя. Психоаналітичні уявлення про типологію свідомості особистості (свідоме, несвідоме, підсвідоме і їхні архетипи), поєднуючись із трактуванням людського буття як екзистенції, привели до переосмислення егоавтономного індивіда, констелюючи його із соціоумовами. Дільтеєвське вчення про світогляд і формальну антропологію (основа герменевтики Г.Гадамера), збагачене компаративістикою й психоаналізом, на перший план висуває особистість як цілісність. Причому, духовний світ людини складає вихідну реальність, втілену в світогляді, що, у свою чергу, поділяється на типи: філософський світогляд, релігійний і поетичний. Тому для усвідомлення сутності людського буття необхідне використання таких форм пізнання, як розум, віра й почуття, завдяки яким можливо "об'ємне" бачення людини.

Тобто специфіка пізнання людини в соціальній філософії зводиться до творчого використання досвіду, спрямованого на подолання екзистенційних колізій буття початку XXI століття. Теоретичні підстави (вихідні допущення) концепції, що претендує на адекватне розуміння людини, диференціюються на декілька груп. Загальнотеоретичні (методологічні) підстави соціально-філософської думки складають онтологічні принципи, що "відносяться до предметної області пізнання, специфічних уявлень про дослідницьку сферу, до змісту у який визначає інтерпретацію дійсності в її зв'язках з існуючою парадигмою". Світоглядною основою наукової парадигми людини є розуміння соціобіологічної природи особистості, визнання єдності людства як виду й гуманістичні орієнтації. При цьому основний зміст соціально-філософського розуміння людини полягає в структурно розгорнутому визначенні соціального та у вивченні природно-аксіологічних основ її розуміння та усвідомлення. Синтез інтегративних і диференціюючих феноменів людського буття здійснюється на основі гуманітарного пізнання, при визнанні споконвічної подвійності людського буття, що передбачає сполучення ідеальності й реальності, об'єктивності й суб'єктивності, природності й штучності в житті людини. При дослідженні сутнісної природи людини основною є динамічна орієнтація, розгляд людини в процесі її саморозвитку, самостановлення, самоосягнення.

Таким чином, можна зробити висновки: світ як макросистема – цілісний, поліфонічний, складається з нескінченної кількості параметрів, компонентів проекції людської культури й цивілізації. Ось чому пізнання людини в рамках соціальної філософії може використовувати як традиційні, так і новітні (чи оновлені) методологічні прийоми з метою адекватного розуміння людини та її місця у Всесвіті. Феноменологічний метод полягає у виявленні первинного досвіду свідомості шляхом феноменологічної редукції, в розумінні людини як постійно відтворюваної істоти в духовній взаємодії індивідів, у процесі міжіндивідуальної комунікації; у теоретичному осмисленні соціального світу в суцільно людському бутті, відповідно до наявних у ньому ідей, цілей і мотивів. Діалектичний метод як метод поєднання мовлення й мислення, переводу першого в друге, метод викладення знання дозволяє показати весь рух і розвиток дослідницької думки людини, використовуючи закономірності, закладені в природі мислення. Системно-структурний метод являє собою загальнопізнавальний підхід, що виходить з уявлення про перевагу структурної зміни в будь-яких явищах навколишнього світу, суспільства, людини, мислення. Причому цілісність людини і її буття виходить за рамки традиційної "системності" і "структурності", тому що не вичерпується стійкими елементами, зв'язками, відносинами, а включає перехідні процеси, тенденції, вторинні (третинні і так далі) утворення, скороминущі події, дослідження яких необхідно для побудови адекватної моделі особистості. Логіко-історичний метод досліджує становлення, народження, розквіт і саморуйнування аналізованих феноменів, виявляє іманентні протиріччя соціального організму не як застиглої структури, а, насамперед, як чергової перехідної фази суспільно-

Богуславська О.Г., 2013

історичного процесу. Цей метод дозволяє виявити конкретну сутність закономірностей, які мають характер історичних категорій, з'ясовуючи ті особливі (історичні) очевидності, що регулюють виникнення, існування, розвиток і смерть соціального організму, заміну його іншим вищим організмом. Завдання історичного методу – із сукупності історичних подій, що дійшли до нас, вибрати ті, які мають значення, скласти з їхньою допомогою історичну картину і розкрити існуючі між ними зв'язки. Соціологічний метод стверджує першорядне й виняткове значення соціальної реальності і соціологічних методів у поясненні людини і її середовища, що відкриває можливість для простеження зв'язку між філософією, політикою, економікою, ідеологією, а також усіма процесами, що відбуваються в суспільному бутті, соціальній структурі суспільства, масовій психології.

Сьогодні, на початку третього тисячоліття формується оновлена методологія, покликана до того, щоб здійснювати акт високоетичного удосконалення, що дає можливість дистанціюватися від недосконалості й непорядкованості, егоїзму й утилітаризму, недоброзичливості й агресивності. Тільки високорозвинена цивілізована парадигма культури врятує людство і приведе до перетворення недосконалої людини в Досконалу Особистість. Сучасна філософія як вчення про людину у власному генетичному і змістовному аспектах є складною, внутрішньо суперечливою й відкритою системою, в якій існує безліч систем, що дають підстави для висновку про те, що ця наука займає гідне місце серед загальнолюдських світоглядно-ціннісних гуманістичних орієнтацій, акцентує увагу на людиномірності природи з її орієнтацією на соціальні та культурні засади цивілізації, які культивують духовність особистості. Інтерпретуючи у філософський спосіб духовний досвід попередніх поколінь, соціально-філософська культура своїми когнітивними, методологічними, евристичними узагальненнями створює можливість усвідомлення сьогодення, сприяє появі нового конгломерату світоглядних рефлексій.

Список використаної літератури

1. Батищев Г. Найти и обрести себя. Особенности культуры глубинного общения // Вопросы философии. – 1995. – №3. – С. 106 – 112.
2. Зинченко В.П. Рассудок и разум в контексте развивающего образования // Человек. – 2000. – №5. – С.20 – 35.
3. Bollnow O.F. Das Verschtehen. Mainz, 1948. – 112s.
4. Воронкова В.Г. Філософія розвитку сучасного суспільства: теоретико-методологічний контекст. – Запоріжжя: ЗДІА, 2012 – 262 с.
5. Карамышева Н.В. Социально-практическое содержание научных понятий и категорий // Проблемы философии. Вып.85. – К., 1999. – С. 3 – 9
6. Исхаков Р.Л. // Сознание и физическая реальность. – 1999. – №2. – Т.4. С. 15 – 27.
7. Сартр Ж. Экзистенциализм – это гуманизм // Сумерки богов. – М.: Политиздат, 1990. – 389 с.
8. Хорунжий С.С. Заметки к энергийной антропологии // Вопросы философии. – 1999. – №3. – С. 55 – 84.
9. Кууси П. Этот человеческий мир. – М.: Пргресс, 2010. – 368 с.

10. Бугера В.Е Сущность человека. – М.: Наука, 2005. – 300 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Batyshchev G. Nayti i obresty sebya. Osobennosti kulytury hlubynnoho obsheniya // Voprosy Philosophy. - 1995. - № 3. - S. 106 - 112.
2. Zinchenko VP Rassudok of reason and in the context of education rozvyvayuscheho / / Man. - 2000. - № 5. - P.20 - 35.
3. Bollnow O.F. Das Verschtehen. Mainz, 1948. - 112s.
4. Voronkova V.H.Filosofiya development of modern society: theoretical and methodological context. - Zaporozhye: DIG, 2012 - 262 p.
5. Karamyshev NV Socio-praktycheskoe Contents nauchnyh concepts and categories // Problems of Philosophy. Выр.85. - К., 1999. - P. 3 - 9
6. Yshakov RL // Consciousness and fyzycheskaya reality. - 1999. - № 2. - V.4. S. 15 - 27.
7. Sartre Jean Экзистенциализм - this humanizm / / Twilight gods. - Moscow: Politizdat, 1990. - 389 p.
8. Khorunzhiy SS Notes энергичной антропологии k // Problems of Philosophy. - 1999. - № 3. - S. 55 - 84.
9. Kuussy Five CEI chelovecheskyy peace. - Moscow: Prhress, 2010. - 368 p.
10. Bugera VE essence of man. - М.: Nauka, 2005. - 300

О.Г.БОГУСЛАВСКАЯ

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье

E-mail: boguslav009@rambler.ru

ПОЗНАНИЕ СУЩНОСТИ ЧЕЛОВЕКА В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Раскрываются особенности современного познания человека - это сложный процесс, первым этапом которого является определение человеческой сущности. Сущность - результат конституированной творческой деятельности сознания, поскольку только познающее сознание может решить, правильно конституирована та или иная сущность. Сущности «вплетены» в эмпирический материал, однако они должны быть даны непосредственно, в форме душевных и духовных переживаний. Вот почему созерцание сущности - первый шаг к осознанию феномена человека в условиях социальных изменений.

Ключевые слова: сущность, сущее, бытие, феноменологический опыт, предпонимание, понимание, объяснение, понятийный каркас, семантическая мотивация.

O. Boguslavskaya

Zaporozhye State Engineering Academy, Zaporozhye

E-mail: boguslav009@rambler.ru

PERCEPTION OF THE HUMAN ESSENCE IN CONDITION OF SOCIAL CHANGES

Features of modern perception of human being has discovered. It is a complex process, the first step of which is determination of human nature. Essence is the result of institutionalized creative activity of consciousness, so only the cognitive consciousness can decide how close to truth is institutionalization of different essences. Essences are "interweaved" in to the empirical material, but they should be given directly in the form of mental and spiritual experiences. That is why contemplation of essence is the first step for understanding the phenomenon of human being in social changes. Contemplation of essence does not contain more difficulties or mystical secrets than perception. Essence, comprehended in contemplation, can be fixed in stable terms and provide an opportunity to objectively and absolutely relevant approvals. Contemplation of essence is intuitive. Intuitive contemplation of

essence (or "phenomenological experience") shows the essence in the way how they exist in reality, are not mediated by symbolic signs or logical arguments. Intuition, leading scientist in the research process, generates tacit knowledge (personal knowledge), which is inextricably connected with the individual psychological characteristics of the thinker. Personal element - it is not just too much information that is not formalized, but it has to be based on a logic of norms, knowledge, containing elements of faith, freedom, intellectual conviction. Understanding as the primary discovery of human existence has two levels. The first of them - the pre-understanding – making the horizon, from which you can not get rid of. Re-understanding comes on a reflexive level, and is no longer a way of life, and is one of the types of knowledge that refers to the initial public. Understanding in broad sense is a universal mental operation, which greatly enlarge explanation. If the explanation is a description of universal communication, understanding is an estimate that says that there is and what can be. People in the present context is the social quality of all individuals, determines the changes and determinants of life. In the concept of "man" the main emphasis is placed on the whole, which is the basis of life of all individuals, brings people together. Striving for objective truth, should focus on the fact that the essence of man is a concept specific historical, it becomes a reality in cooperation with the historical and determined forms of human existence. Essence of a person can be expressed by categories: beings, essence, existence, which clarifies a person's attitude to reality and to himself. Modern philosophy as the study of man in his own genetic and substantial aspects is a complex, self-contradictory and open system in which there are many systems. Philosophy as a science has a place of universal humanistic worldview, values orientation, focuses on the nature of People-with its focus on social and cultural foundations of civilization that cultivate spiritual person. Interpreting the spiritual experience of previous generations, social and philosophical culture of their cognitive, methodological, heuristic generalization creates the possibility of awareness of the present, contributes to the appearance of a new conglomerate philosophical reflections. **Keywords:** essence, existing, being, phenomenological experience, preunderstanding, understanding, explanation, conceptual frameworks, semantic motivation.

Стаття надійшла до редколегії 15.04.13

Прийнята до друку 20.04.13

Рецензент: к.ф.н., доц. Калюжний В.С.